

Uğur UZUNKAYA, Mısır'da Oğuzca: Sultan Kayıtbay'ın Türkçe Manzumeleri, Çanakkale: Paradigma Akademi, 2023, ISBN: 978-625-6905-33-7, 237 sayfa

Gülcan KISINMA¹

Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
gulcan.kisinma@atauni.edu.tr

Geliş Tarihi/Received 09.08.2024
Kabul Tarihi/Accepted 05.09.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 28.10.2024

Corresponding Author/Sorumlu Yazar:
Gülcan KISINMA
gulcan.kisinma@atauni.edu.tr

Cite this article

Kisinma, G. (2024). Uğur UZUNKAYA, *Mısır'da Oğuzca: Sultan Kayıtbay'ın Türkçe Manzumeleri*, Çanakkale: Paradigma Akademi, 2023, ISBN : 978-625-6905-33-7, 237 sayfa. *Culture and Civilization*, 7, 48-50.

Öz

Uğur Uzunkaya'nın hazırladığı *Mısır'da Oğuzca: Sultan Kayıtbay'ın Türkçe Manzumeleri* adlı eser, Uzunkaya'nın ön sözde de belirttiği gibi 1468-1496 yılları arasında Memlûk sultanı olarak görev yapan ve Burcî Memlûklar'ın en büyük hükümdarı sayılan Sultan Kayıtbay'ın Türkçe manzumeleri üzerine hazırlanan filolojik bir incelemedir.

Kitap; ön söz, giriş, inceleme, metin, aktarma, dizin-sözlük, sonuç ve tıpkibasımalar bölümlerinden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uğur Uzunkaya, Mısır'da Oğuzca, Türkçe Manzumeler

Abstract

The work titled *Oghuz in Egypt: Sultan Kayıtbay's Turkish Poems*, prepared by Uğur Uzunkaya, is an extended philological study on the Turkish poems of Sultan Kayıtbay, who served as a Mamluk sultan between 1468-1496 and was considered the greatest ruler of the Burci Mamluks, as recorded in Uzunkaya's preface.

The book consists of a preface, introduction, review, text, representative, index-glossary, conclusion and editions.

Keywords: Uğur Uzunkaya, Oghuz in Egypt, Turkish Poems

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Uğur Uzunkaya'nın hazırladığı *Mısır'da Oğuzca: Sultan Kayıtbay'ın Türkçe Manzumeleri* adlı eser, Uzunkaya'nın ön sözde de belirttiği gibi 1468-1496 yılları arasında Memlûk sultanı olarak görev yapan ve Burcî Memlûklar'ın en büyük hükümdarı sayılan Sultan Kayıtbay'ın Türkçe manzumeleri üzerine hazırlanan filolojik bir incelemedir.

Kitap; ön söz, giriş, inceleme, metin, aktarma, dizin-sözlük, sonuç ve tıpkıbasımlar bölümlerinden oluşmaktadır.

Ön sözde; Sultan Kayıtbay hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Kayıtbay'ın Türkçe manzumelerinin iki nüshasının tespit edildiği belirtilmiştir. Kitabın yedi bölümden oluştuğu da ifade edilmiştir.

Eserin giriş kısmında, Kıpçaklar'a, Kıpçak Türkçesine, Memlûk Kıpçak edebiyatının yazılı kaynaklarına, Sultan Kayıtbay'a, Sultan Kayıtbay'ın Türkçe manzumelerine değinilmiştir. Ayrıca Sultan Kayıtbay'ın Türkçe manzumelerinin araştırma tarihçesine, metnin nüshalarına, manzumeler ve metin tesisi ile metinde izlenen yöntemlere de yer verilmiştir.

Kıpçaklar (s.13) başlığında, Kıpçaklar ve Kıpçak tarihi hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Kıpçak Türkçesi (s. 15) adlı ikinci başlıkta, Tarihî Kıpçak Türkçesi dönemlerinden *Kuman Kıpçakçası* (14. yüzyıl), *Ermeni Kıpçakçası* (1559-1664) ve *Memlûk Kıpçakçasına* (1250-1517) değinilmiştir. Karadeniz'in kuzeyinde yer alan Kuman veya Bozkır Kıpçakçasını *Kodeks Kumanikus* temsil eder. Ermeni Kıpçakçasını din, edebiyat, tarih, filoloji ve hukuk konulu belgelerden meydana gelen Ermeni harfli Kıpçakça eserleri oluşturur ve Mısır ile Suriye'de ortaya çıkan Memlûk Kıpçakçasını ise sözlükler, gramerler, edebî, ilmî, dinî ve askerî eserler oluşturur.

Memlûk Kıpçak Edebiyatı (s.16) adlı üçüncü başlıkta, Memlûk Kıpçak Türkçesiyle yazılan eserlerin iki ana başlıkta ele alındığı ve bu başlıkların *Sözlük ve Gramerler* ile *Edebî, İlmî, Dinî ve Askerî Eserler* olduğu ifade edilmiştir. Bu eserlerin müellifleri, ne zaman ve nerede yazıldığı, eserlerin nüshaları ve eserler üzerinde yapılan güncel çalışmalar hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

Sultan Kayıtbay ve Türkçe Manzumeleri adlı dördüncü başlık, *Sultan Kayıtbay, Araştırma Tarihiçesi, Metnin Nüshaları, Manzumeler ve Metin Tesisi Üzerine* alt başlıklarından oluşmaktadır. *Sultan Kayıtbay* alt başlığında Sultan Kayıtbay'ın tarihsel kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. "Kafkasya doğumlu Çerkez kökenli bir ailenin çocuğu olan Kayıtbay, on üç yaşında Mısır'a getirildiğinde Memlûk hükümdarı Sultan Baybars tarafından köle olarak satın alınmış ve Sultan Çakmak tarafından azat edilmiştir. Azat edildikten sonra askerî hiyerarşide kazandığı unvanlarla ve Temürboğa'nın da rızasıyla tahta oturan Kayıtbay, 1468-1496 yılları arasında Memlûk hükümdarı olmuştur. (s. 25-26)" Sultan Kayıtbay, oğlu Nâsirüddin Muhammed ve halefi Kansu Gavri gibi dönemin sultan şairleri arasında yer almıştır.

Araştırma Tarihiçesi (s. 26) alt başlığında Sultan Kayıtbay'ın Türkçe manzumelerinden bahseden ilk kişinin Abdulkadir İnan olduğu tespit edilmiştir. İnan, 1958 tarihli "Kayıtbay'ın Türkçe Duaları" başlıklı yazısında, İstanbul Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Revan Köşkü bölümünde 1727 numarada kayıtlı nüsha hakkında bilgi vermektedir. Yazma üzerine Eckmann'ın "Memlûk Kıpçak Edebiyatı" ile İsen, Bilkan ve İsen Durmuş'un *Sultanların Şiirleri, Şiirlerin Sultanı* adlı çalışmaları da bulunmaktadır.

Metnin Nüshaları (s. 28) alt başlığında Sultan Kayıtbay'ın manzumelerinin yer aldığı eserin iki yazma nüshasının mevcut olduğu bunlardan birinin İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ayasofya bölümünde 2047/1 arşiv numarasıyla korunan yazmanın 65 varak hacminde nesih hatla yazıldığı diğerinin İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan Köşkü bölümünde 1727 arşiv numarasıyla saklanan yazmanın 105 varak hacminde harekeli nesih hatla kaleme alındığı belirtilir. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ayasofya bölümünde korunan yazmanın *Ezkâr ve Muvaşşahât* adını taşıdığı ve müellifinin Kayıtbay el-Mahmûdî el-Eşrefî Seyfeddin el-Melikü'l Eşref olduğu ifade edilirken İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan Köşkü bölümünde korunan yazmanın ise *Kitâb mine'd-da'vât* adını taşıdığı ifade edilir.

Manzumeler ve Metin Tesisi Üzerine (s. 29) alt başlığında metnin, Ayasofya ve Revan köşkü nüshaları temelinde tenkitli neşir usulüyle hazırlandığı belirtilmiştir. İnceleme (s. 31) bölümünde, metnin imlâ özelliklerine, ses ve şekil bilgisi özelliklerine değinilmiştir. Metnin imlâ özellikleri kısmında her iki nüsha birlikte ele alınmış ve nüshalardaki farklı yazım şekilleri üzerinde durulmuştur. Metnin Arap alfabesiyle yazımlarına da yer verilmiştir. Ses ve şekil bilgisi kısmında metin dilsel açıdan incelenmiştir. Metin (s. 67) bölümünde, eserin Ayasofya ve Revan köşkü nüshaları tenkitli olarak hazırlanmıştır. Dipnotlarda nüshalarda rastlanan farklılıklar ele alınmıştır. Aktarma (s. 85) bölümünde, metnin Türkiye Türkçesine aktarımı düzyazı şeklinde yapılmıştır. Dizin-Sözlük (s. 95) bölümünde, metinde geçen bütün kelimeler yazıldıkları şekliyle madde başı olarak değerlendirilmiştir. Metinde geçen Arapça ve Farsça tamlamalar ve birleşik fiil türündeki yapılar da alt madde başı olarak değerlendirilmiştir. Sözlük kısmında, her madde başı için Türkçe ise, Clauson'un etimoloji sözlüğüne, Arapça ve Farsça ise Steingass'ın sözlüğüne atıf yapılmış ve kelimelerin anlamları verilmiştir.

Sonuç (s. 175) bölümünde, Sultan Kayıtbay'ın Arapça ve Türkçe iki dilli kaleme aldığı eserin iki nüshasının tespit edildiği ve nüshalardan birinin İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ayasofya bölümünde 2047/1 arşiv numarasıyla korunurken diğer nüshanın İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan Köşkü bölümünde 1727 arşiv numarasıyla korunduğu belirtilmiştir. Eserde, nüshaların Arapça kısımları çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Sultan Kayıtbay'ın Türkçe manzumelerinin imlâ özellikleri incelendiğinde, harekeli nesih hatla yazılmış iki nüshada da /a/ ve /e/ ünlüsünün bazen elif (ا) ile yazıldığından Oğuzca dil özellikleri taşıyan metnin bu bakımdan Doğu Türkçesinde rastlanan imlâ özelliklerine yaklaştığı ifade edilmiştir. Türkçe sözcüklerde /ç/ ünsüzünün hem cim (چ) hem de çim (چ) ile yazılması ve /p/ ünsüzünün hem be (ب) hem de pe (پ) ile yazılması durumu hem Oğuzca'da hem de Doğu Türk yazı dili sahasında karşımıza çıktığı belirtilir. Metinde *su* ve *saç* örneklerinde /s/ ünsüzünün hem sad (ص) hem de sin (س) ile yazılması, benzer şekilde *taṭlu/taṭlu* ve *aṭa/ata* kelimelerin hem tı (ط) hem de te (ت) ile yazılması tahminen 15. asır Oğuzca'nın tesirinde yazılan bu metindeki tutarsızlıkları gösterdiği ifade edilmektedir. *ad/aḍ* örneğinde /d/ sesinin dal (د) harfinin yanı sıra dad (ض) harfiyle de yazıldığı tespit edilmiştir. Ses bilgisinde ise, söz başındaki /b/ ünsüzün çoğu zaman Oğuzca'daki gibi sıfırla nöbetleştiği yani *ol-* "olmak" fiiline rastlanırken bir kez de Doğu Türkçesindeki gibi *bol-* "bolmak" fiiline rastlanıldığı belirtilir. Ayrıca metnin söz varlığı da incelenmiştir.

Kaynaklar (s. 181) bölümünde, eseri meydana getirirken yararlanılan kaynaklar listelenmiştir. Tıpkıbasımlar (s. 189) bölümünde, önce İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ayasofya bölümü 2047/1 numarada saklanan nüshadaki Türkçe manzumelerin bulunduğu sayfalara sonra da İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan Köşkü bölümü 1727 numarada korunan nüshadaki Türkçe manzumelerin bulunduğu sayfalara yer verilmiştir.

Bu çalışma ile Memlûk Kıpçak Türkçesinin son dönemine dair önemli bir metin neşri hazırlanmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

Uzunkaya, U. (2023). *Mısır'da Oğuzca: Sultan Kayıtbay'ın Türkçe manzumeleri*. Paradigma Akademi.